

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU FILOZOFSKOG FAKULTETA UNIVERZITETA U BEOGRADU

Izveštaj komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije „Misija UNESKA i promene koncepta kulture od 1945. do 2015. godine iz antropološke perspektive“ kandidatkinje Lane Pavlović-Aleksić.

Na sednici Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, održanoj 29.03.2018. godine, izabrani smo u komisiju za ocenu i odbranu doktorske disertacije „Misija UNESKA i promene koncepta kulture od 1945. do 2015. godine iz antropološke perspektive“, koju je podnela Lana Pavlović-Aleksić.

Pročitali smo doktorsku disertaciju i podnosimo Veću sledeći

REFERAT O ZAVRŠENOJ DOKTORSKOJ DISERTACIJI

1. Osnovni podaci o kandidatkinji i disertaciji

Lana Pavlović Aleksić je rođena u Vrbasu, 23. septembra 1970. godine. Osnovne studije je završila na Odeljenju za istoriju umetnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, 1999. godine, sa završnim radom na temu „Urbanistička topografija Sirmijuma“. Na Međunarodnim interdisciplinarnim posleddiplomskim studijima UNESCO katedre za kulturnu politiku i menadžment u kulturi Univerziteta umetnosti u Beogradu, 2009. godine, stekla je zvanje diplomiranog mastera kulturne politike, odbranivši završni rad na temu „Eshatološke perspektive globalizacije vs. popkulturalni fenomeni: marketinški mit o Deda Mrazu“. Od oktobra 2009. godine, ima status studenta doktorskih studija na Odeljenju za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

Lana Pavlović Aleksić je završila i više programa stručnog usavršavanja. Od aprila do maja 2001. godine, pohađala je Međunarodnu radionicu profesionalnih standarda u kustoskim praksama, u organizaciji Univerziteta umetnosti u Beogradu i Baze NVO, Srbija. U maju 2004, kao koautor i organizator projekta u okviru programa Uneskove katedre za kulturnu politiku Univerziteta umetnosti u Beogradu, učestvovala je u

obrazovnom i studijskom programu Istraživanje kulturne politike Albanije u Tirani. Od marta do maja 2005. godine, prošla je program obuke iz marketinga za ustanove kulture i iz strateškog planiranja, u organizaciji Centra za profesionalni razvoj i konsalting Univerziteta umetnosti u Beogradu. Tokom novembra 2005. godine bila je na desetodnevnom programu upoznavanja sa praksama u planiranju sadržaja i upravljanja multidisciplinarnim kulturnim centrima, bibliotekama, galerijama, muzejima i gradskim odeljenjima za kulturu Stokholma (Švedska) i Helsinkija (Finska) kao i onima u okviru Ministarstva kulture Švedske gde se upoznala sa sistemima i procesima donošenja odluka o programima u kulturi i o njihovom finansiranju. Od juna do jula 2007. godine učestvovala je u jednomesečnom specijalističko-istraživačkom programu u SAD, u organizaciji Džerman Maršal Fonda (German Marshall Fund of the United States – GMF). Od decembra 2008. do avgusta 2010. godine, pohađala je u Beogradu i Briselu obrazovni modul *Evropske institucije i procesi donošenja odluka (EU Institutions and Decision-Making)*, u organizaciji European Competence (EUC Ltd), Beogradske otvorene škole (BOŠ) i Agencije za saradnju sa nevladinim organizacijama i evropsku harmonizaciju grada Beograda. U novembru 2017. godine kao stipendistkinja Evropske kulturne akademije učestvovala je u sedmodnevnoj obrazovnoj radionici 57. Venecijanskog bijenala umetnosti u Veneciji (Italija).

Kandidatkinja ima i višegodišnje radno iskustvo. Učestvovala je i na više međunarodnih konferencija i radionica posvećenih kulturnoj politici i razvoju strategija i oblasti kulture. Bila je članica sledećih stručnih i profesionalnih udruženja: International Association for Southeast European Anthropology (InASEA), German Marshall Fund of the United States, Društva istoričara umetnosti Srbije i Udruženja novinara Srbije (UNS). Tečno govori engleski, a služi se i nemačkim i italijanskim jezikom. Autorka je jedne monografije i više naučnih tekstova i poglavlja u knjigama, od kojih se sledeći tekstovi bave temama koje obrađuje u ovoj disertaciji:

- Pavlović Aleksić, Lana. 2017. „Individualnost, individualizam i kulturne revolucije“. U *Individualizam*, ur. Suzana Ignjatović i Aleksandar Bošković, 119-137. Beograd: Institut društvenih nauka, Centar za sociološka i antropološka istraživanja, Odeljenje za antropološka istraživanja.
- Pavlović Aleksić, Lana. 2016. Izvodi iz istorije ideja o narativima. *Kultura polisa* 30: 155-169.

Doktorska disertacija „Misija UNESKA i promene koncepta kulture od 1945. do 2015. godine iz antropološke perspektive“ sadrži 293 strane kucanog teksta u PDF formatu, podeljenog u šest poglavlja i dvadeset sedam posebnih celina u okviru ovih poglavlja, zajedno sa priloženom literaturom i vizuelnim izvorima korišćenim u radu na disertaciji.

2. Predmet i cilj disertacije

Predmet istraživanja ove doktorske disertacije jeste transformacija koncepta kulture kroz istorijat Organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), osnovane 1945. godine. Vremenski okvir koji disertacija pokriva je između 1945, pa sve do 2015. Kroz istraživanje, kandidatkinja je posebnu pažnju posvetila promenama u značenju koncepta kulture kako je ovaj ključni pojam ove organizacije definisan tokom vremena pod uticajem različitih teorija i procesa u društvu – sa posebnim akcentom na antropološke teorije. Pošto je *kultura* u isto vreme i ključni pojam antropologije od njenog ustanovljavanja kao naučne discipline, krajem XIX i početkom XX veka, interakcija i promene značenja omogućavaju uvide u načine kako je organizacija UNESKO tokom vremena koristila ovaj koncept u objašnjavanju i interpretaciji sopstvene misije.

3. Osnovne hipoteze od kojih se polazilo u istraživanju

Osnovna hipoteza istraživanja je da misija je UNESKA promenama u klasifikaciji koncepta kulture zvanični diskurs svoje kulturne politike za kulturu mira zasnovala na principima teorija o „umetnosti kao kulturnom sistemu“ i „prioritetu poetičkog produkta“. Ovo implicira da se promene u klasifikacijama koncepta kulture između 1945. i 2015. odvijaju pomoću realizacije političkih projekata, programa i propagande UNESKA analogno funkcijama stvaranja i recepcije jednog umetničkog dela, čime se dugoročno potvrđuje princip prioriteta kulturne politike ove organizacije.

Ukoliko istraživanje iz antropološke perspektive potvrdi praktično delovanje teorija o umetnosti kao kulturnog sistema i prioriteta poetičkog produkta u promenama klasifikacije koncepta kulture u različitim političkim projektima, programima i propagandi UNESKA, potvrdiće se istovremeno da koncepti kulture koje menja i

objektivizuje ova organizacija ne podležu uobičajenim sistemima objektivizacije, niti su univerzalni – i kao takvi nemaju kapacitet da proizvode kulturu mira.

4. Kratak opis sadržaja disertacije

U Uvodnom delu, kandidatkinja je postavila osnovne teze svog istraživanja i ukazala na perspektive iz kojih će pristupiti objašnjavanju svojih polazišta. Drugo poglavlje, koje je ključno za razumevanje čitavog rada, pre svega zbog insistiranja na *multiperspektivizmu*, se bavi metodologijom istraživanja, i u njemu su specifikovana teorijska polazišta, ciljevi, opisi problema, izvori na osnovu kojih se vrši istraživanje, kao i opis problema kojim se kandidatkinja bavi.

Opšti cilj istraživanja je da se utvrde korelacije i diskrepancije koncepta kulture pomoću političkih tumačenja koja razvija UNESCO, s jedne, i naučnih tumačenja koja razvija sociokulturna antropologija, s druge strane, i to najpre sa stanovišta teorija o umetnosti kao kulturnog sistema i teorija o prioritetu poetičkog produkta. Kad se radi o specifičnim aspektima, kandidatkinja pominje specifične probleme na koje se fokusira u ovom radu. Prvi problem je što se „spoznajni objekat ovog istraživanja događa u istom epistemološkom polju“ kao i spoznajni proces, to jest „u polju konceptualizacije kulture“. Samo istraživanje već na određen način „menja događaje“ koji su predmet ispitivanja (slično onome što je na primeru fizike svojevremeno ukazao Hajzenberg). Ovo je problem inherentan prirodi istraživanja uopšte i zbog toga ima svojstvo zdatog stanja koje se ublažava multiperspektivizmom.

Drugi problem je kontradiktornost. „Između najviših vrednosti, istina i konačnih ishoda, onako kako se oni konstruišu raznovrsnim pogledima na svet različitih osoba i društava, ne možemo da očekujemo preko potrebnu samerljivost ni konačnu usklađenost niti odgovarajuću sintezu“. U prvim decenijama XXI veka konsenzus antropoloških perspektiva koji usvajam za određenje prema ovom problemu, jeste da je „svaki sociokulturni milje utemeljen na nekompatibilnosti i kontradikciji“ (citira antropologa Najdžela Raporta).

Treći problem je pitanje „pravilne upotrebe“ UNESKOVIH koncepata kulture, jer su za antropološke perspektive koncepti kulture UNESKA pre svega „kultura drugog“. Delimično rešenje je u odabiru ključnih izvora i građe, koje prema istoriji (odnosno poreklu) i pripadnosti (sadržajima) čine materijali proizvedeni od strane UNESKA. Rešavanje ovog problema je povezano sa određenjem polazne tačke. Upisivanje mesta sa kojeg se razvija određena perspektiva istraživanja definiše centar i periferiju, kako antropološke tačke sagledavanja, tako i političke akcije UNESKA na koju se određena antropološka pozicija primenjuje.

Četvrti problem je ovladavanje „raznorodnošću jednog istraživačkog polja koje uključuje“ čitav prostor planete u isečku vremena i etnografskog uzorka (citirajući francuskog etnologa Ožea). Ovaj problem nadovezuje se na drugi sa ovog spiska problema, heterogene i protivrečne stvarnosti, a njegovo prevladavanje zasnovano je na sažimanju pregleda sociokulturne stvarnosti u kontekstima antropoloških perspektiva istorije kulture, ograničavanjem na terene koji zauzimaju i određuju predmet i za istraživanje opredeljeni izvori i građa.

Treće poglavlje predstavlja pregled istorijata ove organizacije, sa ključnim momentima u promenama razumevanje koncepta kulture. Mada Lana Pavlović-Aleksić u svim delovima disertacije koristi antropološke izvore i antropološke perspektive za formulisanje svojih hipoteza i objašnjenje rezultata do kojih je došla, četvrto poglavlje je posvećeno isključivo antropološkim teorijama i razlikama u pristupima određenih autora. Kandidatkinja za svoje istraživanje bira dva koncepta kulture, koji predstavljaju antropolozi Kliford Gerc i Najdžel Raport, obojica iz takozvane interpretativne perspektive.

Peto poglavlje je posvećeno specifičnoj analizi misije UNESKA, uz korišćenje antropoloških teorija. Posebnu vrednost ovom poglavlju daje analiza propagandnog filma „Uneskovi prioriteti za XXI vek“, gde kandidatkinja upotrebljava i analizu diskursa, da bi pokazala načine na koje ova svetska organizacija formuliše svoje ciljeve i načine delovanja.

Šesto poglavlje predstavlja sintezu i zaključak istraživanja.

5. Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Doktorska disertacija Lane Pavlović-Aleksić predstavlja polje preseka kulturne antropologije kao naučne discipline i prakse organizovanja i rada velikih svetskih organizacija. Osim kombinovanja teorijskih uvida da bi se razumeli praktični aspekti delovanja i rada, sa insistiranjem na interdisciplinarnosti, i sa uvođenjem načina posmatranja i iz istorije umetnosti i filozofije, ova disertacija predstavlja jedinstven doprinos razumevanju procesa uspostavljanja i funkcionisanja jednog složenog i politički izuzetno važnog sistema. Kao takva, ona nastavlja neke od „klasičnih“ tema kojima se antropologija tradicionalno bavila (pre svega oblasti kojima se u poslednjih osamdesetak godina bavila politička antropologija), ali dodaje ovim temama i jednu novu aktuelnost i originalan i inovativan naučni pristup.

Posebnu vrednost ovom radu daje kombinovanje istorijskog pristupa (na primer, kroz pregled razvoja antropoloških teorija kultura, od Tajlora, preko Boasa, analize koju su sastavili Kreber i Klakhon, preko Gerca, pa sve do Meri Daglas i Raporta) sa aktuelnim političko-istorijskim kontekstom delovanja jedne velike svetske organizacije koja teži univerzalnim principima („kultura mira“ kao proklamovani cilj UNESKA).

Zbog svega toga, ovaj disertacija predstavlja originalan i važan doprinos proučavanju jedne značajne teme – i to na način i u obliku u kome to do sada nije urađeno ni u našoj zemlji, a ni u inostranstvu.

6. Zaključak

Doktorska disertacija „Misija UNESKA i promene koncepta kulture od 1945. do 2015. godine iz antropološke perspektive“ kandidatkinje Lane Pavlović-Aleksić urađena je u svemu prema prijavi odobrenoj 2015, predstavlja originalno i samostalno naučno delo i za njenu javnu odbranu su se stekli svi uslovi.

u Beogradu,

2 . aprila 2018.

Komisija:

dr Aleksandar Bošković,
redovni profesor,
Filozofski fakultet u Beogradu
(mentor)

dr Ljiljana Gavrilović,
viša naučna saradnica,
Etnografski institut SANU

dr Lidija Merenik,
redovna profesorka,
Filozofski fakultet u Beogradu

dr Ivana Gačanović,
docent,
Filozofski fakultet u Beogradu